

Archeologické nálezy z okolí Hrušovan nad Jevišovkou (okr. Znojmo)

Při pokusu o lokalizaci středověké osady Martinice,¹ která zanikla někde na dnešním katastru obce Hrušovan, bylo v polní trati „Dolní čínovní pole“ (na starých katastrálních mapách „Unter Zinns Feld“) zjištěno laténské sídliště. Lokalita je na pravém břehu Jevišovky, na návrší vyvýšeném asi 15–20 m nad úrovní řeky. Od Hrušovan je vzdálena asi 1,5 km směrem jihovýchodním.

Povrchovým sběrem zde bylo získáno několik zlomků laténské keramiky.² V souboru nálezů jsou zastoupeny obalené okraje situlovitých nádob, výdutě bez výzdoby i se svislým rýhováním a zlomek ode dna zdobené taktéž svislými ryhami. Většina keramiky byla vyrobena z tuhového materiálu s příměsí hrubého písku a na povrchu byla opatřena šedožlutou engobou. Pouze jeden zlomek okraje (obr. 2:3) byl z jemně plavené, tvrdě vypálené hlíny bělošedé barvy povrchu i lomu. Okraje i dno nesou stopy po vytočení na hrncářském kruhu. Nalezenou keramiku lze rámcově datovat do období 2.–1. stol. př. n. l.³

Na katastru obce byla roku 1887 nalezena kostra „se zlatým náramkem na pravé ruce a po jednom kruhu bronzovém na nohou“.⁴ Jako laténský uvádí tento pohřeb I. L. Červinka⁵ a J. Filip.⁶ Je pravděpodobné, že hrob souvisí s laténským osídlením v okolí Hrušovan, tedy i s námi zjištěným sídlištěm. Z blízkého okolí Hrušovan jmenuje E. Šimek laténská sídliště u Drnholce⁷ a u Hrabětice.⁸ Nově zjištěné sídliště na katastru Hrušovan nad Jevišovkou doplňuje tedy naše znalosti o laténském osídlení tohoto regionu.

Pozůstatky po zaniklé středověké osadě Martinice nebyly bohužel při rekognoskaci terénu objeveny. Náznaky na polohu osady se rozcházejí. Fr. V. Peřinka lokalizuje ves jen velmi zběžně někde do okolí Lávy v Dolním Rakousku, ale ještě na území moravské.⁹ Podle L. Hošáka zanikly Martinice v prostoru hrušovanského nádraží.¹⁰ Tvar hrušovanského katastru však ukazuje na to, že ves mohla stát i poněkud východněji, někde poblíž nově zjištěného laténského sídliště.¹¹

Kolem roku 1268 měla ves 32 lánů, 13 podsedků a kostel.¹² Roku 1277 se jmenuje v Martinicích i tvrz.¹³ Byla to tedy na tehdejší dobu velká osada a měly by se po ní zachovat určité stopy v terénu. Zejména pozůstatky tvrzíště bývají na zaniklých osadách dobře patrné.

Určitou stopou potvrzující to, že někde v okolí Hrušovan ves stála, je zpráva Fr. V. Peřinky o nálezích stříbrných a měděných mincí, zbytků staré zbroje a jiných předmětů v okolí Hrušovan.¹⁴ Nálezy byly uloženy v záměčku „Emmahof“, který je západně od Hrušovan. Po roce 1945 byly přeneseny do ZDS v Hrušovanech, kde jsou doposud. Je to početná kolekce železných předmětů, v níž upoutá naši pozornost především několik ostruh.

Mezi nejstarší typy souboru patří ostruha s trnem, kterou lze přiřadit k typu II/5 Z. Hilezerówny. Podobné ostruhy byly nalezeny v Opoli.¹⁵ Tuto variantu lze rámcově datovat do 13. století. Další ostruha má ramena i dlouhý, na konci rozšířený trn zdoben tordováním. Přímé analogie k tomuto typu neznáme. Tordování se objevuje na ostruhách z Unieradze a Opole v Polsku. Tyto exempláře jsou datovány do 12.–13. století.¹⁶ Mezi starší typy ostruh patří i zlomek ostruhy s kolečkem. Z. Hilezerówna uvádí podobný typ z Grodziszczka ve Velkopolsku. Patří k jejímu III. typu. Nejstarší varianty tohoto typu jsou datovány do období 2. poloviny 13. a počátku 14. století.¹⁷

Další ostruhy zastoupené v souboru železných předmětů z okolí Hrušovan jsou již mladšího původu. Jsou charakteristické pro období 14.–15. století. Poslední exemplář představuje typ

¹ Martinice stávaly někde na katastru Hrušovan, pravděpodobně v jeho jihovýchodní části. Jmenují se v letech 1131 až 1601. Srov. Hošák L., Dějiny Mikulova a Mikulovska do konce 15. stol. Mikulovsko. Vlastivědný sborník o historii, geologii a květeně Mikulovska, Brno 1966, 26, 36–37, 41, 44, 50, 56, 58, 59, 60–63, 67.

² Archeologický materiál bude předán prehist. odd. Moravského muzea v Brně.

³ Srov. Filip J., Keltové ve střední Evropě, Praha 1956, 202–205, obr. 98 na str. 327.

⁴ Červinka I. L., Morava za pravěku, Brno 1902, 265.

⁵ Červinka I. L., l. c., 265.

⁶ Filip J., op. cit., 307.

⁷ Šimek E., Poslední Keltové na Moravě, Brno 1958, 153, 167.

⁸ Šimek E., op. cit., 157.

⁹ Peřinka Fr. V., Klášter Vallis Marise v Oslavanech, SHK X, 1909, 14, pozn. 61.

¹⁰ Hošák L., Historický mapopis Moravy a Slezska v letech 1848–1900, Úvodní svazek, Ostrava 1967, 146.

¹¹ Indikační skica 1824, k. ú. Hrušovany nad Jevišovkou. Ulož. SAB, sign. D 9 610/150.

¹² CDM IV, 4.

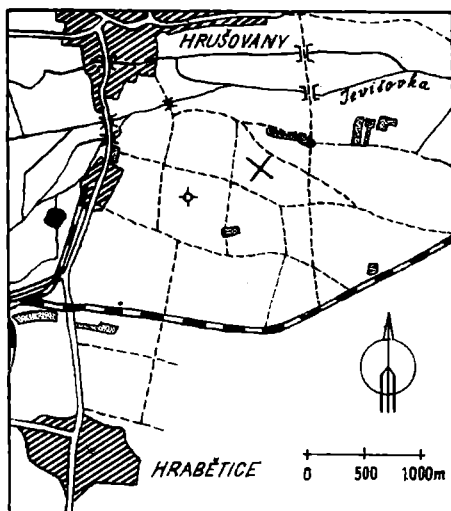
¹³ CDM IV, 139.

¹⁴ Peřinka Fr. V., Vlastivěda moravská, Jarošovský okres, Brno 1905, 86.

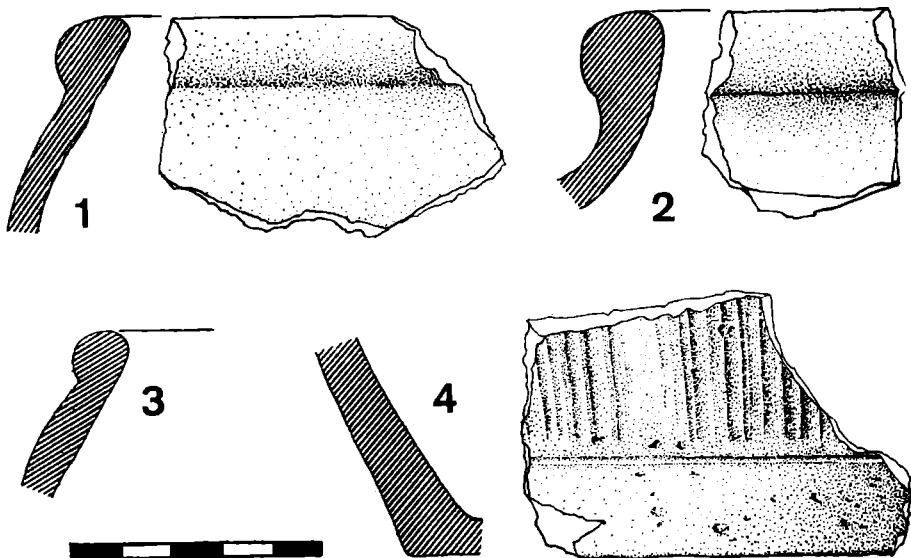
¹⁵ Hilezerówna Z., Ostrogi polskie z X–XIII wieku, Poznań 1956, 61 č. 16/129, 96–97.

¹⁶ Hilezerówna Z., op. cit., 27 č. 8/186, 41 č. 6/94, 49 č. 10/119, 76–77, 82–83, 92–93.

¹⁷ Hilezerówna Z., op. cit., 66 č. 10/46, 98–101.

Obr. 1. Poloha laténského sídliště u Hrušovany nad Jevišovkou.

Obr. 2. Keramika získaná povrchovým sběrem v trati „Dolní čínžovní pole“.

ostruh užívány v 2. pol. 15. stol. Mají rozšířené rameno vysoké asi 5 cm a dlouhý, nahoru zdvižený trn, který je zakončen kolečkem.¹⁹ Z dalších železných předmětů je nutno uvést lezec používaný brtníky,¹⁹ otáčecí a zásuvný klíč,²⁰ sekeru, třmen a šipku z kuže.

Datování ostruh souhlasí s některými historickými zprávami o Martinicích. Tak například datování ostruhy s trnem a zlomku ostruhy s kolečkem do 2. poloviny 13. století odpovídá zprávě z roku 1277 o těžkých bojích za první války Přemysla Otakara II. s Rudolfem Habsburským, ve kterých byla zbořena tvrz v Martinicích.²¹ Podobně datování ostruhy s rozšířenými rameny a dlouhým, nahoru zdviženým trnem do 2. poloviny 15. století odpovídá historické zprávě o zániku osady. Dosud se zánik Martinic kladl před rok 1524 a přesnější datum zániku nebylo známo. Roku 1490 se ještě v historických pramenech připomínal Beneš z Martinic.²² O Martinicích však máme zprávu z roku 1468. Fr. Palacký při popisu průběhu bojů mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem uvádí, že Matyáš, který ustupoval k Lavé, nechal v okolí Znojma k znepokojení nepřátel Františka z Háje s několika sty lidí. Jiří je vehnal na blízkou tvrz Martinice a dobývav je tam mocí, přinutil je 30. dubna 1468 vzdát se.²³ Palacký podotýká, že po tvrzi Martinice není v okolí Znojma již ani památky.²⁴ Podle popisu ústupu Matyáše Korvína směrem od Znojma k Lavé můžeme celkem bezpečně ztotožnit Palackým uváděnou neznámou tvrz Martinice s tvrzí na zaniklé osadě Martinice u Hrušovan. Tato tvrz se tam uvádí již roku 1277.

Můžeme se také domnívat, že boje mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem zaviniily zánik celého sídliště. Zprávy o osadě osadě máme totiž jen z období před rokem 1468. Roku 1490, kdy se uvádí man Beneš z Martinic, nemusela osada již existovat, a roku 1524 se uvádí jako pustá. Na zánik za česko-uherské války můžeme usuzovat i z faktu, že podobný osud stihl i řadu dalších osad v okolí Znojma a ve směru Matyášova tažení od Znojma na Třebíč. Stačí uvést například Psáry u Tvořihráze.²⁵

Nálezy uložené v ZDŠ Hrušovany nás upozorňují na existenci zajímavé středověké lokality v okolí Hrušovan. Je pravděpodobné, že pocházejí ze zaniklé středověké osady Martinice. Lokalizovat toto sídliště zůstává i nadále úkolem regionální historie a historické archeologie. Byla to totiž důležitá a velká osada s tvrzí a kostelem, a je to jedno z mála středověkých sídlišť, o nichž máme, i když nepřímou, historickou zprávu o příčině zániku.

Zdeněk Měřínský

Археологические находки на окрестностях города Грушованы над Евиповкой (район Зnojмо). В течение поисков местоположения средневековой деревни Мартинице, которая прекратила свое существование в XV веке, было открыто латенское поселение находящееся в километрах 1,5 юго-западно от города Грушованы. Керамической материал можно в общих чертах датировать II—I вв. до н. э.

Archäologische Funde aus der Umgebung von Hrušovany nad Jevišovkou (Bezirk Znojmo). Bei den Versuchen, die mittelalterliche Wüstung Martinice zu lokalisieren, wurde etwa 1,5 km südwestlich von Hrušovany nad Jevišovkou (Grussbach a. d. Jaispitz) eine latenezeitliche Siedlung festgestellt. Die hier obertags gefundenen Scherben sind Bruchstücke einer aus dem 2. bis 1. Jh. v. u. Z. stammenden Keramik. Die Feldforschung erbrachte leider keine Hinweise auf die mittelalterliche Wüstung. Die Existenz von Martinice in diesem Raum steht jedoch ausser Zweifel. Sie wird durch mehrere aus dem 12. bis 15. Jh. stammende Funde bewiesen (Sporen, Schlüsseln, Steigbügel, Art u. a.), die in der Grundschule in Hrušovany hinterlegt sind. Martinice fiel im Jahre 1468 den Kämpfen zwischen Jiří von Poděbrady und Matthias Corvinus zum Opfer.

Übersetzt von Valter Chyba

¹⁹ Podobně, ale o mnoho honosnější ostruhy uvádí J. Koula, *České ostruhy z konce XV. věku*, PA XV, 1892, 617—622. Také v hist. odd. Moravského muzea v Brně jsou uloženy podobné ostruhy. Pocházejí ze zaniklé osady Bezděkov na Třebíčsku, opuštěné v letech 1464—1466.

²⁰ Srov. *Mat' m V. A.*, *Промыслы древнерусской деревни*. In: *Очерки по истории русской деревни X—XIII вв.* Труды ГИМ 32, Москва 1956, 129—138.

²¹ Srov. *Hrubý V.*, *Klíče z doby hradištní na Moravě*, ČMMZ XLIII, 1958, 40—66.

²² Srov. ČDM IV, 139. *Hosák Z.*, *Dějiny Mikulova a Mikulovska*, I. c. 41. *Někuda V.*, *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*, Brno 1961, 102.

²³ *Někuda V.*, I. c., 102.

²⁴ *Palacký Fr.*, *Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě*, IV/2, Praha 1878, 454—455.

²⁵ *Palacký Fr.*, I. c., 455, pozn. č. 347.

²⁶ *Měřínský Z.*, *Lokalizace a povrchový průzkum zaniklé osady Psáry u Tvořihráze (okres Znojmo)*, VVM XXI, 1969, 8—12.